

Parteneriatul instituțiilor publice – o soluție în combaterea violenței școlare.

Ecaterina Zubenschi, dr., conferențiar.

SUMMARY

In contemporary schools is present violence, at level of systems combined with mutual relations, being a major problem because it is aggressive.

Schools can not fulfill the role of pro-social learning and socialization, whether in schools are present intimidation, aggression and violence.

School work in partnership with family and public institutions as an efficient solution to combat school violence.

Violența este una dintre marile probleme ale lumii contemporane. Violența întotdeauna este agresivă. Agresivitatea ține mai mult de instinct, în timp ce violența ține mai mult de intenție premeditată, de cultură, de educație de context.

N. Vettenburg (1999) descrie existența în școli a trei forme de violență școlară: 1. violența juvenilă normală; 2. violența socială, în care școala însăși este victima violenței manifestate în societate, la nivel general; 3. violența anti-școală (distrugerea bunurilor școlii, agresivitate și violență față de profesori).

Tabelul 1. Caracteristicile generale ale agresorilor și victimelor:

Agresori	Victime / agresați
<ul style="list-style-type: none"> • manifestă puternic nevoia de a conduce, de a domina și „subjuga” alți colegi; • sunt impulsivi, ușor de înfuriat; • sunt provocatori, nu respectă regulile; • sunt agresivi cu colegii, părinții, profesorii; • nu au remușcări și capacitatea de a înțelege emoțiile celorlalți (empatie); • au deficit de atenție: în timpul orelor desenează, aruncă hîrtii, dorm, comentează; • au o părere foarte bună, uneori exagerată despre sine: se consideră șefi, șmecheri, boss, prințese etc. • instigă la absenteism școlar și-i abuzează pe cei care nu se supun „noii” reguli; • aparțin unor anturaje/ grupuri dubioase; • percep acțiuni ostile acolo unde nu există, sunt antisociali.	<ul style="list-style-type: none"> • sunt pasivi în comportament și comunicare, izolați social; • sunt precauți, sensibili, retrași, timizi; • manifestă nesiguranță, anxietate, sensibilitate exacerbată; • au o stimă de sine scăzută; • au puțin prieteni sau deloc; • nu sunt capabili să dezvolte relații sociale; • sunt percepuți ca incapabili de a se apăra, de a avea puncte de vedere personale, de a argumenta; • au diferite forme de dizabilități. • afișează o atitudine de învins și un comportament depresiv; • nu fac față presiunii grupului; • arată că drepturile lor nu contează, sunt ignorate; • nu iau atitudine în fața actelor de agresiune.

Factorii generatori ai violenței școlare, îl constituie grupul factorilor de risc, oglindiți în tabelul de mai jos [3, p. 52]:

Tabelul 2. Factorii generatori ai violenței școlare.

<p>Factori protectivi individuali și legați de grupul de covârșnici</p> <ul style="list-style-type: none"> - Abilități sociale de comunicare și de muncă în echipă, abilități de dirijare a situațiilor de conflict; - Abilități de autoreglare emoțională, de rezolvare a problemelor, toleranță crescută la emoții negative și la frustrări, autoapreciere imaginativă reală și pozitivă; - Increderea în ordinea morală ; - Credință în Dumnezeu. 	<p>Factori de risc individuali :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Istoric de abuz fizic, emoțional, sexual crescut. Distres emoțional crescut; - Antecedente comportamentale agresive, consum de alcool, droguri; - Tulburări de învățare, lipsă de atenție, motivație, performanțe școlare scăzute, inteligență scăzută; - Lipsa abilităților sociale de rezolvare a problemelor, de autoreglare emoțională și autocontrol comportamental; - Autoapreciere negativă ; - Ereditare precară etc. <p>Factori de risc legați de grupul de covârșnici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prieteni violenți, consumatori de tutun, alcool, droguri; - Respingere socială etc.
<p>Factori protectivi familiali</p> <ul style="list-style-type: none"> - Afectivitate și atașament familial ; - Îndeplinirea funcțiilor familiei, nevoilor raționale ale copilului; - Comunicare și climat familial pozitiv; - Reguli comportamentale clare, consecutive, transparente. Modelare comportamentală pro-socială. Recompense pro-sociale; - Timp; - Implicare parentală (mediu, prieteni, școală etc.) ; - Satisfacție socio-economică și culturală rezonabilă et. 	<p>Factori de risc familiali :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Familii cu istoric de abuz de tutun, alcool, droguri, prostituție, violență; Comportament și climat familial violent, amoral; Lipsa de control al părinților asupra copilului și a comportamentului acestuia. Lipsa de control, privind mijloacele media utilizate de către copil; Necunoașterea grupului de prieteni ai copilului de către părinți etc. Pedepsirea severă sau inconsistentă a acestora; - Abuz sau neglijare; - Divorți/separarea parentală conflicte intrafamiliale, părinți absenți sau prea ocupați. Lipsa suportului familiei extinse, atașament familial insuficient; - Eșecul părinților în îndeplinirea funcțiilor familiei, în îndeplinirea nevoilor și dorințelor necesare ale copilului ;
<p>Factori protectori legați de școală</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oportunități de implicare pro-socială cu recompense pro-socială; - Implicare și modelare pozitivă de către personalul didactic; - Educația abilităților sociale de muncă în echipă, de rezolvare a problemelor, de dirijare a emoțiilor negative și a frustrărilor ; - R.O.I. Managementul clasei de elevi; - Contract de parteneriat : școală-familie-asistență socială-poliție; - Factori ambientali, activități extracurriculare etc. 	<p>Factorii de risc școlari :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Practici dure sau arbitrare de monitorizare a elevilor; - Nerespectarea unor norme de comportament comun, reciproce; - Expetanțe inconsistente sau slab articulate cu privire la comportament și învățare; - Neîndeplinirea sau neaplicarea R.O.I. ; - Disponibilitatea alcoolului, armelor pe teritoriul școlii și în jurul ei; - Agresivitate și violență în școală ; - Cultură violentă a personalului didactic față de elevi. - Incultură în relații elev-elev; elev-profesor; profesor-profesor; manager-profesor; profesor-părinte etc; - Suport emoțional și social insuficient pentru elevi; - Factori ambientali etc.
<p>Factori protectivi societali :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oportunități de implicare pro-socială ; - Recompensarea implicării pro-socială; - Prosperitate și strategii de dezvoltare economică; - Demersuri pentru inițiative 	<p>Factori de risc societali :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Disponibilitatea tutunului, alcoolului, drogurilor, armelor și vânzarea lor elevilor; - Norme comunitare care favorizează abuzul de substanțe și violențe; - Dezorganizarea comunității, disoluția autorității; - Sărăcia, lipsa unei strategii de dezvoltare economică

Violența școlară este generată de factori interni și externi școlari:

A. Factorii individuali pot fi grupați în două categorii:

- factori dependenți de zestrea ereditară și de structura neuro-psihică a unei persoane (debilitate mintală, hiperemotivitate, autism, tendințe agresive etc.);
- factori care țin de unele particularități ale personalității (cum ar fi diferite tulburări de caracter formate sub influența unor factori de mediu).

Există mai multe teorii psihologice – teoria personalității criminale (J. Pintel), teoria disocialității (R. Mucchielli) și teoria autocontrolului (T. Hirschi și M. Gottfredson) – conform cărora se poate contura un portret al unei persoane cu comportament deviant, datorat unor astfel de factori individuali: egocentrism, intoleranță la frustrare, autocontrol deficitar, impulsivitate, absența sentimentelor morale, indiferență și dispreț față de activitățile sociale utile, imagine falsă despre lume, nedorința de a lucra, stima de sine scăzută, opoziția față de normele juridice. Aceste trăsături, apărute din copilărie se amplifică în preadolescență și adolescență.

B. Factorii familiali se referă la climatul afectiv din familie, la coeziunea familială, la statutul economic și cultural. Foarte mulți părinți se plîng de copiii lor care, nu se poartă respectuos cu ei, care li se adresează folosind invective (jignire, ofensă, injurii etc). Însă toate aceste atitudini, comportamente, expresii sunt copiate de copii chiar de la adulții din jurul lor. Studii realizate de A. Bandura și H.R. Walters arată că cei mai mulți copii agresivi provin din familii în care părinții sunt agresivi și adoptă metode de disciplinare neadecvate, bazate pe violență, din familii în care se consumă alcool, droguri, familii imorale și cu antecedente penale. [1, p. 16]

Tabelul 3. Absenteismul – sursă a agresivității.

ABSENTEISM	
<p>FACTORI INDIVIDUALI <i>Subiectivi(interni)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Fobii specifice - Frica pentru siguranța fizică <p>ABSENTEISM</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dificultatea de a se trezi devreme - Dificultăți de a ține pasul cu teme - Îngrijorări de a fi observate semnele (posibilului) abuz - Obligații de a avea grijă de alți membrii mai mici (ori vîrstnici ai familiei) - Tendințe de a chiulangi - Lipsa de atractivitate a școlii, materiilor predate. Competențe reduse, autosuficiență, comoditate <p>Obiectivi (externi)</p>	<p>FACTORI SOCIALI / COLECTIVI <i>Subiectiv i(interni)</i></p> <p>Atitudinea familiei Prezența la școală nu este esențială ”Nici eu nu am studiat, și tot am reușit. Părinții nu au avut nici ei un parcurs educațional de succes. Opinia că pauzele în afara vacanțelor prevăzute nu dăunează învățării</p> <p>Presiunea colegilor. Presiuni de a se solidariza în a lipsi de la lecții / la anumite ore. Punerea sub semnul întrebării a autorității profesorului</p> <p>Atitudinea/politică a școlii. Climat școlar neatractiv, Presupuneri negative cu privire la implicarea și interesul părinților</p> <p>Obiectivi (externi). Sărăcia/venituri familiale scăzute Sistem/rețea de transport problematic</p>

Sursele hărțuirii și agresivității în școlii sunt specifice pentru Moldova, fiind relatate în rezultatele cercetării „Violența în Școli” realizate în 2012 de UNESCO în școlile și liceele din Moldova. Deficiențele de comunicare, constituie o sursă fundamentală a hărțuirii și violenței în școli. Elevi investigați, argumentează comportamentul violent, prin faptul ca unii profesori nu sunt deschiși la comunicare.

C. Factori care țin de contextul social. Mediul social, prin numeroase surse poate stimula și întreține violența școlară, cum ar fi: situația economică, inegalitățile sociale, criza valorilor morale, slăbiciunea mecanismelor de control social, influența negativă a mass-mediei, lipsa de cooperare a instituțiilor implicate în educația și protecția copiilor etc. Altă sursă identificată este evaluarea rezultatelor elevilor și climatul de competiție – cauze ale frustrărilor elevilor.

Principalii parteneri în asigurarea siguranței școlare sunt: școlile, autoritățile locale, poliția, părinții, serviciile de asistență socială, serviciile medicale etc.

Fiecărui dintre acești parteneri le revin roluri și atribuții specifice în cadrul domeniilor lor de responsabilitate în care trebuie să asigure **prevenirea și intervenția** în caz de necesitate. [7, p 41]

Ministerul Educației al Republicii Moldova este autoritatea centrală a sistemului național de educație, instituția care coordonează strategiile, politicile și măsurile la nivel național, inclusiv în privința procesului de descentralizare a învățământului pre-universitar. Atribuțiile sale de coordonare și control la nivelul municipiului Chișinău și la nivelul raioanelor sunt îndeplinite de către Inspectoratul Școlar General al Municipiului Chișinău și de Inspectoratele Școlare Raionale.

Aceste instituții urmăresc transpunerea și armonizarea directivelor europene în cadrul sistemului de educație națională.

Școala, asigură condițiile materiale și spirituale, creînd un climat optim de învățare/predare, asigură siguranța elevilor și profesorilor săi, asigură prevenirea și combaterea violenței școlare. [8 p. 42].

Problema siguranței școlare și a climatului optim pentru derularea procesului educațional, din perspectiva școlii, îmbracă mai multe aspecte

1. *Siguranța spațială și materială:*

- siguranța edificiilor școlii, păstrarea curățeniei în interiorul școlii, curte, în clădirile auxiliare;

- realizarea împrejmuirilor, căilor de acces, a sistemelor de pază și supraveghere, controlul accesului în școală, în special al persoanelor din exterior; sistemele video din interiorul școlii pot contribui la monitorizarea accesului în incinta școlii, a comportamentului copiilor în pauze, împiedicarea acțiunilor de perturbare a activitatilor cadrelor didactice de către alte

persoane. În același timp, prezența camerelor video în incinta școlii descurajează manifestările violente, prevenind astfel încălcarea regulamentului de ordine interioară iar, practic, înregistrările oferă dovezi incontestabile ale faptelor comise și ajută la luarea unor măsuri imediate, nepermițând agravarea conflictelor;

- colaborarea cu autoritățile locale, pentru ca și în zona adiacentă școlii să fie ”sigură”, conform prevederilor legale;

- cooperarea cu poliția, cu pompierii.

2. *Crearea climatului optim intern pentru facilitarea proceselor educaționale, activităților curriculare și extra-curriculare:*

- este reprezentat prin de Regulamentul de ordine interioară (R.O.I.), în care sunt scrise reguli, ce urmează a fi respectate de către cadrele didactice, elevi și părinților. Aceste reguli pot stabili măsuri de sancționare pornind de la scăderea notei la purtare pînă la exmatricularea definitivă a elevului în cazul constatării unor fapte de violență ce ar periclita siguranța celorlalți;

3. *Asigurarea unui sistem-suport extern al școlii*, reprezentat printr-o ”rețea” la care școala să poată apela atunci când este necesar, respectiv:

- elevi (inclusiv familiile lor) care se confruntă cu probleme de natură socio-economică, condiții de precaritate ridicată (venituri insuficiente sau absente, șomajul unuia sau al ambilor părinți);

- elevi cu probleme datorită climatului social-afectiv: familii cu istoric de violență între membri,

- probleme datorită existenței unei familii dezorganizate, ori faptului că unul sau ambii părinți sunt plecați pentru muncă în străinătate;

- probleme legate de temperamentul elevilor, de comportamentul acestora, de modul în care relaționează cu colegii, profesorii, părinții etc.

Direcțiile generale de învățămînt. Rolul acestor instituții este de a coordona, disemina și sprijini implementarea strategiilor, politicilor și măsurilor dispuse în conformitate cu Legea Învățămîntului și cu ordinele Ministerului Învățămîntului, de a controla și monitoriza la nivel teritorial activitățile depuse în școli, de a se asigura că au fost respectate toate prevederile legale și că școlile își îndeplinesc într-o manieră satisfăcătoare îndatoririle ce le revin.

Din perspectiva siguranței școlare direcțiile de învățămînt au rolul de a controla, evalua și de a interveni în caz de necesitate în redresarea situației.

Poliția, principalul actor cu responsabilități, competențe și atribuții specifice pentru asigurarea ordinii publice și prevenirea oricăror situații care conțin un potențial de risc material și social. Poliția este unul dintre partenerii cu care școala ar trebui să coopereze, desfășurînd următoarele activități de prevenire: [4, p. 47]

- acordarea sprijinului de specialitate conducerii fiecărei unități de învățământ în corespundere cu prevederile legale;

- informarea direcțiilor generale de învățământ despre deficiențele constatate de poliție la unele unități școlare;

- identificarea și destructurarea grupurilor și a găștilor de cartier ;

- identificarea minorilor aflați în situații de risc (vagabondaj, cerșetorie, absenteism școlar, copii ai străzii) și adoptarea măsurilor legale corespunzătoare ;

- instruirea personalului, privind modul de acțiune în diferite situații;

- verificarea unităților comerciale amplasate în zona unităților de învățământ cu privire la respectarea categoriilor de produse ce pot fi comercializate minorilor, privind unele măsuri pentru asigurarea condițiilor de dezvoltare fizică și normală a elevilor și studenților;

- informarea autorităților publice locale cu privire la existența unor condiții de risc infracțional în zona unităților școlare.

- stabilirea la nivelul fiecărei unități administrativ teritoriale a sistemului cadru de asigurare a protecției unităților școlare, siguranței elevilor și personalului didactic, împreună cu reprezentanții direcției generale de învățământ și a Direcțiilor de Protecție a Drepturilor Copilului (DPDC) și ai autorității administrației publice locale, privind creșterea siguranței în unitățile de învățământ;

- analizarea, împreună cu consiliul de administrație al unităților școlare, a gradului de siguranță pe care îl prezintă fiecare unitate în parte, stabilind necesitățile de realizare a înprejmirilor, securizarea clădirilor, îmbunătățirea iluminatului și alte măsuri menite să sporească nivelul de siguranță a acestora, în baza legislației în vigoare;

- reactualizarea afișelor ce conțin: numărul de telefon pentru apeluri de urgență și informații privind folosirea acestuia, numărul de telefon al subunității (secției) de poliție, polițistului de proximitate și al postului de poliție sectorial, care vor fi folosite la nevoie;

- desfășurarea activităților comune de prevenire a delincvenței juvenile în unitățile de învățământ preuniversitar și în zona adiacentă acestora.

Administrația publică locală. Satele, orașele și municipiile sunt reprezentate de primar și de viceprimar. Primarul reprezintă unitatea administrativ-teritorială în relațiile cu alte autorități publice, cu persoanele fizice sau juridice autohtone ori străine, precum și în justiție.

Pentru exercitarea corespunzătoare a atribuțiilor sale, primarul colaborează cu serviciile publice deconcentrate ale ministerelor și ale celorlalte organe de specialitate ale administrației publice centrale din unitățile administrativ-teritoriale.

În exercitarea atribuțiilor ce le revin, **consiliile locale asigură**, potrivit competențelor sale și în condițiile legii, cadrul necesar pentru furnizarea serviciilor publice de interes local privind:

- condițiile necesare bunei funcționări a instituțiilor și serviciilor publice de educație, sănătate, cultură, tineret și sport, apărarea ordinii publice, de interes local; urmăresc și controlează activitatea acestora;

- asigurarea ordinii publice, analizează activitatea poliției locale și propune măsuri de îmbunătățire a acesteia;

- contribuie la realizarea măsurilor de protecție și asistență socială, asigură protecția drepturilor copilului, potrivit legislației în vigoare; aprobă criteriile pentru repartizarea locuințelor sociale; înființează și asigură funcționarea unor instituții de binefacere de interes local.

Sistemul de sănătate contribuie la realizarea siguranței școlare și a unui climat optim de învățare/predare, prin rețeaua de medici școlari.

Sistemul de justiție contribuie la asigurarea unui cadru legal care oferă soluții pentru problemele cu care se confruntă profesori, elevi și părinți, organizații non-guvernamentale preocupate de drepturile copilului etc. [6, p. 27]

Rezumând, se poate concluziona că partenerii și actorii ce îndeplinesc roluri specifice (în combaterea violenței și promovarea siguranței școlare) sunt:

Comunitatea	(regizor)
Școala	(factor de decizie și ”proprietarul problemei”)
Inspectorate școlare	(monitor/controlor)
Personal, elevi, părinți	(grup țintă)
Direcțiile de asistență socială	(partener în domeniul siguranței)
Poliție, poliție locală	(partener în domeniul siguranței)
Sistemul de sănătate	(partener în domeniul siguranței)
Justiția	(partener în domeniul siguranței)
Organizații ONG-uri etc.	(partener în domeniul siguranței)

Bibliografie:

1. Bowlby M.; Neamțu, C. Devianță școlară. Ghid de intervenție în cazul problemelor de comportament ale elevilor. Editura Polirom. Iași, 2003.
2. Călineci Marcela Claudia. Valori comportamentale și reducerea violenței în școală. Ministerul Educației, Cercetării și Inovării. Edit. Educația. București, 2009.
3. Ferreol G. Violenta în mediul școlar. Exemplul unui colegiu din nordul Franței. //În Ferreol, G., Neculau A. (coord.). Violenta. Aspecte psihosociale. Editura Polirom. Iași, 2003.

4. Mitrofan N., Butoi T., Zdrenghia V. Psihologie judiciară. Editura Șansa S.R.L., București, 1992.
5. Neacșu I. Pedagogie Socială. Valori, comportamente, experiențe, strategii. Editura Universitară. București, 2010.
6. Neamțu C. Devianță școlară. Ghid de intervenție în cazul problemelor de comportament ale elevilor. Editura Polirom. Iași, 2003.
7. Prevenirea și combaterea violenței în școală. Ghid practic pentru directori și cadre didactice. Coord. Jigău M. 2006. p. 157
8. Proceduri de intervenție și gestionare a situațiilor de violență în mediul școlar. Editura Centrul Județean de Resurse și de asistență educațională. Cluj, 2010. p.42 ;